

Кравченко Андрій Олександрович,
здобувач кафедри оперативно-розшукової діяльності НАВС

***ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТА ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСПЛАНТОЛОГІЇ ОРГАНІВ ТА ТКАНИН
ЛЮДИНИ***

Трансплантація в перекладі з латинської «іґаперіапіаге» означає пересаджувати. У медичній науці всяке переміщення тканини або органу, що досягається хірургічним шляхом, носить назву трансплантації. Трансплантація, є одним з методів медицини, які використовуються для продовження життя певних категоріям хворих. Основною метою даного методу є заміна втрачені свої функції органів і (або) тканин на здорові. Трансплантологія - принципово нова сфера медичної науки і практики, що відкрила можливості лікування людей за допомогою пересадки (трансплантації) органів і тканин - заміщення пошкоджених або відсутніх тканин або органів власними тканинами або тканинами та органа ми, взятими з іншого організму. Клінічна практика проведення різних видів трансплантацій довгий час гальмувалася невмінням ефективно придушувати у хворих реакції відторгнення пересаджених анатомічних сегментів («клітинний імунітет»), що було серйозною біологічною і медичною проблемою. Становленню і прогресивному розвитку трансплантології сприяли дослідження наступних вчених: Ф. Бернета і П. Медавара, які встановили можливість створення генетичної толерантності - нездатності організму людини виробляти антитіла; Ф. Снелла і Ж. Дюссо, які розкрили одну з таємниць природи - визначили групу антигенів, які відіграють провідну роль у феномені несумісності тканин при трансплантації, визначальному для всіх реакцій відторгнення, обґрунтували положення про обумовленість успішного пересаджування фрагментів організму генетичної однорідністю донора і реципієнта.

З другої половини двадцятого сторіччя, з розвитком анестезіології та експериментальної хірургії, формуванням на стику біології і медицини таких фундаментальних наук, як імунологія та генетика, розшифровування законів життєдіяльності організму і механізмів збереження генетичного гомеостазису в різних умовах існування організму - дозволили намітити реальні шляхи вдосконалення та реалізації можливостей трансплантології.

В даний час в медичній науці та клінічній практиці доведено, що за певних умов штучним шляхом антигенно - несумісні тканини донора і реципієнта можуть придбати взаємотолерантність (специфічне гальмування взаємних імунологічних реакцій).

Фахівці мають серії різних тестів, за допомогою яких можна передбачати, яка буде трансплантаційна реакція, якою організм хворого відповідає на антигени використаного анатомічного сегмента, і заздалегідь намітити способи боротьби з відторгненням пересадженого органу або тканини (захист транспланта та імуноглобулінами, тотальне опромінення реципієнта з метою зниження імунологічного захисту його організму тощо). У спеціальній літературі, опублікованій в останні роки можна зустріти повідомлення про: перспективи використання ксенотрансплантації; створення трансгенних тварин з метою пересаджування людині фрагментів їх організму; штучного вирощування за допомогою методів генної інженерії організмів з наперед запрограмованими ознаками, а також окремих органів і тканин самої людини. Проте в даний час ефективним єдиним джерелом біологічної сировини для пересадки людині є жива або померлий чоловік. Залежно від медико - соціального статусу донорів в медицині різняться: аутоотрансплантації - пересадки анатомічних сегментів, здатних виконувати фізіологічні навантаження і взятих з власного організму хворого; ксенотрансплантації - пересадки реципієнту фрагментів організму - тварин; гомотрансплантації (або більш сучасний термін «аллотрансплантація») - операції пересадки органів і тканин організму одного виду організму того ж виду; гетеротрансплантації - пересадки здорових органів та тканин, вилучених прижиттєво (*ex vivo*) або помертвув (ex mortuo) з організму генетично ідентичного (родинного) хворому чи іншої особи. Найбільше поширення мають органа трансплантація, а так само тканинна трансплантація - трансфузія крові та кістковомозкових клітин людини (з метою заміщення порушеного кровотворення при лікуванні лейкемії, раку, СНІДу тощо). При цьому організм, від якого беруть органи, тканини і кров для трансплантації, називають донором, а організм, що піддався трансплантації від іншого організму реципієнтом. У медичній науці та клінічній практиці термін «трансплантація» так само застосовується до тканин та органів, що пересаджуються.

У 1985 році на XXXVII сесії Всесвітньої медичної асамблеї було зазначено, що отримала широке розповсюдження надзвичайно прибуткова у фінансовому плані торгівля живими нирками та їхній продаж із країн, що розвиваються, в Європу і США. Було засуджено практику купівлі і продажу людських органів із метою трансплантації, а урядам усіх держав було запропоновано розпочати заходи щодо недопущення використання людських органів у комерційних цілях. У 1987 році на XXXIX сесії Всесвітньої медичної асамблеї було схвалено Декларацію про трансплантацію людських органів, в якій було піддано осуду практика купівлі і продажу людських органів для трансплантації, встановлювалась заборона на надання або прийняття платної або іншої

компенсації за трансплантати, окрім стягнення медичною установою винагороди за проведення операції. У 1991 році ХІІІ^а сесія ВОЗ ухвалила Звід основоположних принципів із трансплантації людських органів і рекомендувала державам -членам враховувати їх при розробці політики в цій галузі. Ці принципи призначені забезпечити організований, етично допустимий і прийнятний порядок регулювання таких акцій, як придбання і трансплантація людських органів у цілях лікування. Термін «людські органи» охоплює всі органи і тканини, за винятком репродуктивних тканин, а також крові та її замінювачів. Принципами заборонено сплату і отримання грошей за донорство, а також будь -які інші угоди в цій галузі. Однак це не стосується покриття витрат у зв'язку з вилученням органів, їхнім зберіганням і доставкою реципієнту.

Таким чином, моральна і правова оцінка закріпила моральні правові принципи розвитку трансплантології. Наявна інформація дозволяє констатувати, що потенціал трансплантології в останні роки значно зріс. За аналітичними прогнозами 50 % операцій у ХХІ столітті будуть пов'язані з пересадкою органів. В Україні «трансплантологія» включена в номенклатуру лікувальних спеціальностей, ВАК також ввів у перелік на захист спеціальність «трансплантологія та штучні органи», в 1999 році прийнято Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині».